

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 37

Заснований в 1996 році

Рівне – 2007

ББК 74.20

О - 59

УДК: 159: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 37. — Рівне: РДГУ, 2007. — 274 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем психосоціального розвитку особистості.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Воробійов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Мігюров Борис Никифорович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 9 від 29. 03. 2007 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 08 — 7.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2007

ЛІТЕРАТУРА

1. Бернштейн Н.Л. О ловкости и ее развитии. - М., 1991. - 218 с.
2. Божович Л.И. Избранные психологические труды. Проблемы формирования личности – М., 1995. – 208с.
3. Братусь Б.С. Аномалии личности. - М.: Мысль, 1988. - 304с.
4. Гульдман В.В., Иванников В.А. Особенности формирования и использования прошлого опыта у психопатических личностей// Журнал невропатологии и психиатрии – 1974. – №12. – С. 1830-1836.
5. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. - М., 1975 -340с.
6. Липкина А.И. Рыбак Л.А. Критичность и самооценка в учебной деятельности.– М.: Просвещение, 1968.
7. Ломов Б.Ф., Сурков Е.Н. Антиципация в структуре деятельности. - М.: Наука, 1980.- 223 с.
8. Налчаджян А.А. Социально-психическая адаптация личности: (формы, механизмы, стратегии).- Ер.: Изд-во АН Арм ССР, 1988. – 249с
9. Петровский А. В. Возможности и пути построения общепсихологической теории личности// Вопросы психологии. - 1987. -№ 4. – С. 30-44.
10. Соколова Е.Т. Самосознание и самооценка при аномалиях личности. – М.: Изд-во МГУ, 1989. - 215с.
11. Хорни К. Невротическая личность нашего времени. – М.: Медицина, 1975. – 400с.
12. Rosenberg M. Koplan H (Ed) Social psychology of Self-concept. – Arlington Heights, 1982.
13. Samuel S.C. Enhancing Self-concept in early childhood, 1977.

***Резюме.** В статье представлен теоретический анализ существующих позиций относительно структуры «Я-концепции». Проанализированы взгляды различных авторов на проблему антиципации. Представлено современное состояние проблемы влияния болезни на формирования жизненных перспектив. Рассмотрены перспективы практического использования результатов исследования.*

***Summary.** This article highlights the theoretical analysis of existing attitudes to the structure of “I-conception”. Also, it represents the concepts of different authors to the problem of anticipation. Moreover, this article analyzes the contemporary state of the problem concerning the influence of a disease on forming life prospects. It should be mentioned that the perspectives of the practical implementation of research results are also observed in the following article.*

УДК: 371.125:378.001

Е.З.ІВАШКЕВИЧ

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ РІЗНИХ РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ

***Резюме.** У статті викладаються теоретико-методологічні засади професійної підготовки спеціалістів у вищому навчальному закладі. Розкриваються методологічні засади підготовки практичних психологів у вищих навчальних закладах різних рівнів акредитації, які впливають на психологічний стан суб'єктів освітньої діяльності, розвиток особистості в процесі навчання та професійне становлення людини як суб'єкта професійної діяльності.*

***Ключові слова:** професійна підготовка спеціалістів, психологічний стан суб'єктів освітньої діяльності, професійне становлення людини як суб'єкта професійної діяльності.*

***Постановка проблеми.** Системний підхід до аналізу сутності загальнокультурної та професійної підготовки спеціалістів визначає необхідність єдності всіх компонентів цього процесу, визнання безперервного інтелектуального, творчого й професійного розвитку особистості протягом усього життя.*

Вища освіта в сучасних умовах соціокультурного розвитку України зустрічається з багатьма труднощами та проблемами, зокрема з традиційною орієнтацією підготовки майбутніх фахівців-психологів на придбання конкретних навичок, необхідністю підвищення й збереження якості викладання при одночасній його переорієнтації на нові умови й вимоги, забезпечення адекватності програм та їх диференціації, складністю працевлаштування випускників, вимогою забезпечення рівноправного доступу до міжнародного співробітництва та ін. Водночас перед вищою освітою відкриваються принципово нові перспективи, пов'язані з впровадженням нових освітніх технологій, підвищенням рівня освітньої майстерності викладача та науково-обґрунтованим психологічним супроводом, які сприяють ефективному управлінню процесом підготовки практичних психологів до професійної діяльності у різних сферах.

Тому завданнями нашої статті стали:

1. Обґрунтувати теоретико-методологічні засади професійної підготовки студентів у вищому навчальному закладі.

2. Проаналізувати особливості сучасних підходів до наукового пізнання – системного, синергетичного, культурологічного, які виступають методологічною основою для аналізу проблем підготовки спеціалістів у вищих навчальних закладах.

3. Розкрити методологічні засади підготовки практичних психологів у вищих навчальних закладах різних рівнів акредитації, які впливають на психологічний стан суб'єктів освітньої діяльності, розвиток особистості в процесі навчання та професійне становлення людини як суб'єкта професійної діяльності.

Друга половина ХХ століття увійде в історію вищої освіти як період її найбільш бурхливого розвитку: з 1960 по 1995 роки чисельність студентів у всіх країнах світу зросла з 13 до 82 млн. (тобто більше, ніж у шість разів) [3]. Аналіз сучасного стану реформування системи вищої освіти, визначення провідних напрямків перетворення всіх складових вищої школи виступають предметом багатьох досліджень і наукових розробок (А. Алексюк, К. Астахова, Я. Болюбаш, Л. Герасіна, М. Євтух, Р. Кігель, В. Кремень, А. Лігоцький, О. Навроцький, О. Олексюк та ін.).

До основних напрямків реформи системи вищої освіти в Україні віднесено такі: а) гуманізація, гуманітаризація, фундаменталізація освіти; б) інноваційний характер освіти; в) створення системи громадсько-професійного контролю за розвитком вищої школи; г) посилення зв'язку науки, освіти та виробництва; д) індивідуалізація процесу навчання; е) демократизація управління вищою школою; ж) підвищення ефективності вищої освіти; з) зміна спрямованості навчального процесу; к) доступність вищої освіти для всіх; л) інтеграція державної та недержавної вищої освіти; м) інтеграція вищої школи України в міжнародний освітній простір; н) створення законодавчої бази реформи вищої освіти; о) достатнє та стабільне державне фінансування [9].

Підготовка практичних психологів здійснюється вищими навчальними закладами. Теорія і практика організації підготовки спеціалістів знаходиться ще на стадії розвитку. Останніми роками з'явилися дисертаційні дослідження за проблемами саме функціонування закладів вищої освіти. Організації професійного навчання бакалаврів у фінансово-економічних закладах присвячена робота К. Беркити [3], Ю. Дециньського – методичні основи підготовки спеціалістів [5], В. Зайчука – підготовка кадрів у профтехучилищах сільськогосподарського профілю [8], Л. Літвіна – застосування навчальних ігор у технікумах [11], В. Рябця – підготовка спеціалістів-механіків сільськогосподарського виробництва [13] та ін.

Навчальні заклади І-ІІ рівнів акредитації займають особливе місце між школою та вищими навчальними закладами ІІІ-ІV рівнів акредитації. Освітня система технікумів носить характер перехідний від класно-урочної до системи лекційно-семінарських занять. Такий перехідний характер обумовлює і специфіку організації навчально-виховного процесу у цих закладах освіти. Найчастіше в навчальні заклади механічно переносяться форми, способи та прийоми організації навчально-виховного процесу, що характерні для загальноосвітніх середніх шкіл та вищої освіти. Як результат – еkleктичне поєднання технологій навчання і виховання без урахування специфіки саме цього типу навчального закладу. Необхідність розв'язання стратегічних завдань розвитку цієї ланки системи професійної освіти, суперечність дидактичного забезпечення навчального процесу обумовлює постійний інтенсивний пошук сучасних підходів до вирішення висунутих часом завдань. У сучасних дослідженнях з педагогіки і психології вищої школи більшу увагу звернено на питання організаційно-освітніх умов функціонування професійних закладів освіти, на пошук найбільш адекватних форм і методів навчання, хоча в час ринкових перетворень значно зростає психофізіологічна навантаженість на особистість [7, 16].

В Україні є досвід функціонування навчально-наукових комплексів "школа – коледж – університет". Філії технікумів та вищих навчальних закладів, що створені на периферії, при цьому працюють на базі навчальних закладів (у другу зміну чи у формі вечірньої школи). Поширення системи вищої освіти, тобто підготовки високоосвічених професійних фахівців у вищому навчальному закладі можливо, на наш погляд, досягти за умов: а) високого рівня мотивації здобуття освіти, поліпшення психологічного аспекту у навчанні студентів, помітного зменшення дублювання в програмах середньої і вищої освіти за рахунок інтеграції вищої школи; б) забезпечення економії коштів на навчання дітей із родин, що мешкають за межами університетського містечка; в) здійснення позитивного впливу на соціально-психологічний клімат та інтелектуальний клімат у малих містах; г) забезпечення підготовки спеціалістів за конкретними замовленнями місцевих рад, у яких розміщені відділення комплексу; д) досягнення гнучкості в зміні напрямків і спеціальностей, за якими ведеться підготовка з урахуванням соціального й економічного стану конкретного міста.

Так, методологічною основою для аналізу проблем підготовки практичних психологів у вищих навчальних закладах виступають сучасні підходи до наукового пізнання: системний, синергетичний, культурологічний.

Системний підхід стає одним із найважливіших напрямків методологічного забезпечення наукового пошуку в різних сферах людського знання. Основні категорії системного підходу осмислюються в дослідженнях філософів В. Афанасьєва [2], В. Садовського [14], а також у роботах В. Юдіна [17] та ін. До цієї проблеми звертаються й зарубіжні дослідники Р. Акофф і В. Емері [1], Дж. Кліланд та В. Кінг [10] та ін.

У педагогіці та психології вищої школи системний підхід одержав достатній розвиток і визнається важливою теоретичною умовою наукової організації навчального процесу у вищому навчальному закладі, оскільки орієнтує на розкриття цілісності об'єкта, механізмів, що її забезпечують, виявлення різноманіття зв'язків складного об'єкта, аналіз інтегративних властивостей об'єкта, виявлення різних зв'язків і структури [6]. Між елементами системи існують певні зв'язки, завдяки яким комплекс елементів перетворюється в єдине ціле,

де кожен елемент пов'язаний з іншими і його властивості не можуть бути зрозумілі без урахування цього зв'язку.

До провідних ознак системи науковці відносять такі: наявність вхідних і вихідних елементів; зв'язок між елементами виражається наявністю відношень між цими елементами; - система завжди являє собою деяку цілісність, наявність простих і складних ієрархічних будов, елементи яких належать до різних рівнів; система як певна цілісність має властивості, відмінні від властивостей її елементів ("ціле більше суми своїх частин"); система має власні закони поведінки, які виводяться з одних лише законів поведінки її елементів; система може бути закрита й відкрита, розчленована (два і більше елементи) і нерозчленована (В.Садовський) [14].

На основі ознак системи, що подаються у філософських та освітніх дослідженнях, можна виділити основні властивості, що мають значення для представлення освітніх явищ і процесів як систем: відкритість, динамічність, цілеспрямованість, багатофункціональність, розвивальність, самокерованість, вірогідність. Саме таке розуміння системного підходу виступає основою для обґрунтування методологічних засад проблеми сучасних освітніх технологій підготовки практичних психологів.

Синергетичний підхід до організації навчально-виховного процесу в навчальних закладах потребує опори на систему знань про індивідуальні особливості студентів, індивідуальні стилі суб'єктів освітнього процесу, прогнозування впливу інноваційних освітніх технологій на успішність підготовки спеціалістів у вищих навчальних закладах. Це вимагає більш плідного вивчення, класифікації, розробки та впровадження інноваційних освітніх технологій в навчально-виховний процес. Основу методичних положень підготовки практичних психологів можуть складати наступні компоненти:

- механізм виявлення індивідуальних здібностей студентів;
- здатність викладачів до впровадження інноваційних освітніх технологій;
- дидактична орієнтація на мотивоване ставлення студентів до нового;
- тести оцінки результатів діяльності;
- схема управління впровадженням інноваційних освітніх технологій.

Механізм виявлення індивідуальних здібностей студентів базується на виявленні структури подразника, яким в умовах освітньої системи може виступати слово, символ, вправа, комплекс погоджених дій, комплекс прохань, матеріал для вивчення, інформація, тема, предмет, проблема, ситуація, аспект, курс, програма, форма спілкування, дискусія і т.п. Вибір подразника – це професійна потреба викладача, що задовольняється з урахуванням потенційної активності об'єкта учіння, його мотивованої поведінки.

Функціональним механізмом забезпечення готовності студента до навчальної та оргуправлінської активності є установка, яка сприяє дидактичній орієнтації на мотивовану поведінку, забезпечує потенційну схильність до сприйняття усього нового, що створюється й виникає в навчальному процесі. Установка обумовлює позицію студента, регулює діяльність і являє собою систему двох різновидів факторів: усвідомлених та неусвідомлених.

Введення культурологічного підходу до обґрунтування теоретико-методологічних основ підготовки спеціаліста обумовлено специфікою сучасної соціокультурної ситуації. Ми розглядаємо спеціаліста у тій чи іншій фаховій галузі як людину культури, яка сконцентрувала в собі усі культурні досягнення людства. Інструментально-нормативна модель підготовки спеціаліста сьогодні повинна бути замінена культурно-творчою моделлю, яка спирається на визнання принципової незавершеності культурно-освітнього шляху людини, індивідуалізації освітньої траєкторії.

Крім того, культурологічний підхід до проблем професійної освіти дозволяє подолати протиріччя між духовним і матеріальним, що досить часто визначає спрямованість тих чи інших сфер освіти. Виведення майбутнього спеціаліста на найвищий рівень культури передбачає розвиток духовності як реалізації індивідом своєї потенційної універсальності, нескінченності як становлення людини в індивіді.

Методологічною основою підготовки практичних психологів виступає органічне поєднання базового (єдиного для всіх) та варіативного навчання. Базовий зміст забезпечує засвоєння фундаментальних знань, необхідних кожному спеціалісту незалежно від спеціалізації, варіативна спрямованість дозволяє поширити можливості вибору шляхів професійного та особистісного становлення та їх диференціації.

Сучасні моделі професійної підготовки у світовій практиці розробляють нові підходи до організації професійної освіти, що пов'язані з відмовою від моделі пофакультетного розмежування знань. Тобто передбачається, що система освіти перетвориться на своєрідну когнітивну інфраструктуру, що буде забезпечувати трансляцію професійно значущого знання в систему навчання. Саме тому актуальною постає проблема пошуку раціональних, у тому числі сучасних освітніх шляхів організації навчально-виховного процесу, формування когнітивних структур особистості як проблеми освітньої психології.

Вихідним положенням, що регламентує дослідницькі пошуки щодо вдосконалення усієї системи навчально-виховного процесу в професійних закладах освіти, є модель особистості студента, який навчається в такому навчальному закладі. Сьогодні змінюються цільові настанови на професійну освіту. Можна погодитися з думкою А. Шкляра, який вважає, що "головна мета професійної освіти – загальний і професійний розвиток особистості, становлення її професійної культури. Тобто замість питання "кого готують?" ті чи інші професійні заклади, слід розглядати рівень загальної і професійної освіти та професійного розвитку особистості, що забезпечують ці навчальні заклади" [16, с.15]. У такому ж напрямку розвиває думку С. Смирнов: "Вищий навчальний заклад слугує не стільки, мабуть, для передачі знань, скільки для розвитку та відтворення

спеціального культурного прошарку, найважливішим елементом якого є сам фахівець. Фахівця, як представника певної культури, характеризує не тільки певний набір знань та вмінь, а й певний світогляд, життєві настанови та цінності, особливості професійної поведінки тощо” [15, с.150]. Таким чином, сьогодні заклад освіти повинен вирішувати подвійну задачу:

- 1) забезпечення загального розвитку, який спрямований на формування інтелектуально-естетичних, духовно-творчих, моральних, психолого-фізичних якостей людини;
- 2) забезпечення професійного розвитку, який передбачає застосування загального розвитку для вирішення вузькоспеціальних завдань.

Сьогодні у сфері професійної освіти акцент повинен бути переміщений із підготовки фахівця-психолога як засобу забезпечення ефективності праці на розвиток творчого потенціалу особистості, її системного мислення, технологічних знань (методів), уміння оперативно вирішувати завдання в умовах постійного збільшення обсягу інформації і дефіциту часу. Система вищої освіти повинна формувати потребу в постійній самоактуалізації, самовдосконаленні, самоосвіті протягом усього життя людини. Саме тому нагальною стала потреба у різноманітності освітніх програм, які дозволять кожному обрати освітню траєкторію за своїми можливостями.

Найважливішим завданням сучасної вищої школи є підготовка компетентного, гнучкого, конкурентноспроможного фахівця, який здатний досягати визначеної мети в різних соціокультурних ситуаціях, що швидко змінюються, за рахунок володіння методами розв’язання різних видів професійних задач. Головні недоліки сучасної системи професійної підготовки пов’язані з орієнтацією на репродукування навчального (модельного) знання. У навчанні як процесі залучення до інформації у традиційній формі знання перспектив більше немає. Поруч із “знаннями-описами” мають бути “знання-інструменти” (В. Кінелев), що мають оцінно-ціннісний характер, визначають стратегію пізнавальної діяльності. Вони носять транс-дисциплінарний характер. Такі знання не можна механічно засвоїти, пасивно взяти від викладача-наставника. Вони з’являються особистості у процесі її творчої активної роботи, виступають як продукт еволюції та самоорганізації мислення. Саме тому актуальною є наукова проблема пошуку таких технологій організації підготовки спеціалістів, які б не замикалися на змісті та специфіці окремого навчального предмету, а надавали можливість системно перебудувати весь навчально-виховний процес, мали характер полі-технологій.

Сьогодні метою професійної освіти стає не завдання “навчити працювати”, а, насамперед, завдання “навчити трансформувати знання у нововведення”. Важливе положення щодо мети професійної освіти визначає Р. Гуревич: “Розвиток тих здібностей, які потрібні самій особі та суспільству; залучення її до соціально-цінної активності; забезпечення можливостей ефективної самоосвіти (зокрема, підвищення кваліфікації) за межами інституціолізованих освітніх систем” [4, с.9].

Кваліфікація практичних психологів обумовлена не тільки теоретичною базою, а й комплексом практичних навичок. Виробнича практика на підприємствах у нинішніх умовах пов’язана з численними проблемами (нестача коштів, відсутність виробничих площ, організаційні труднощі). Вихід – у залученні коштів підприємств до підготовки кадрів, створення власної матеріально-технічної бази, використання ПЕОМ для моделювання різних процесів діяльності фахівця та отримання практичних навичок на моделях. Остання позиція є однією з достатньо перспективних і повинна враховуватися при оцінці інноваційного потенціалу тієї чи іншої технології навчання.

Обов’язковою складовою всього професійного навчання практичних психологів є духовність. Якщо поставити питання, чи може масова особистість стати творцем не тільки науково-містких технологій, але й форм гуманізації економічної, соціальної, культурної сфер суспільства, то варто пригадати думку М. Мамардашвілі, який підкреслював, що “техніка “живиться” живим вогнищем людської творчості, свободи” [12, с.177]. Саме тому духовність, яка раніше вважалась особистою справою людини, сьогодні перетворюється на професійну характеристику особистості психолога.

Висновки. Мета освітнього процесу вищих навчальних закладів призводить до представлення випускника такого закладу освіти як кваліфікованого фахівця визначеного профілю та управлінця-професіонала низової ланки. Успішність виконання управлінських функцій залежить від рівня адаптаційної мобільності особистості, стійкого інтересу до творчої інтелектуальної діяльності, прагнення до поповнення знань, емоційного лідерства, контактності, відкритості у спілкуванні, вміння встановлювати ділові стосунки, стресовостійкості в широкому розумінні.

Базовими загальнонауковими вміннями й навичками для майбутніх практичних психологів, ми вважаємо такі: навчально-організаційні, тобто способи виконання кожного компонента навчальної діяльності, способи самостійного переходу від одного етапу роботи до іншого, способи зовнішньої організації своєї навчальної роботи; навчально-інтелектуальні, тобто способи розумової діяльності, постановки й розв’язання проблем, логічного мислення; навчально-інформаційні, тобто оволодіння методами й прийомами самостійного придбання знань, нової додаткової інформації та її збереження; навчально-комунікаційні, тобто способи побудови нових знань за отриманою інформацією.

І в першій, і в другій сукупності не представлені субстанціональні якості практичного психолога, згідно з якими потрібно назвати такі уміння: приймати нестандартні рішення в стандартних і, особливо, в невизначених ситуаціях; генерувати нові освітні, виробничі й комерційні ідеї, оцінювати їх перспективність із погляду

одержання додаткового прибутку; оперативно оцінювати інновації з позиції їхньої кінцевої ефективності; розумно ризикувати; аналізувати інформацію й робити правильні з позиції ринкової кон'юнктури висновки.

Результатом існування освітньої системи виступає професійний рівень фахівця, який відповідно до теорії функціональних систем може бути системоутворюючим чинником.

Системі професійної підготовки практичних психологів у вищих навчальних закладах необхідно бути спроможною адаптуватися до умов реального соціально-економічного середовища України. Для цього вона має володіти високим науково-освітнім потенціалом, мати систему організаційного, методичного, психологічного, програмного, інформаційного, матеріально-технічного та фінансового забезпечення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акофф Р.Л., Эмери Ф.И. О целеустремленных системах / Пер. с англ. под ред. И.А. Ушакова. – М.: Сов. радио, 1974. – 272 с.
2. Афанасьев В.Г. Системность и общество. – М.: Политгиздат, 1980. – 368 с.
3. Беркита К.Ф. Организация професійного навчання бакалаврів у фінансово-економічних коледжах: дис. канд. пед. наук (13.00.04) / Институт пед. і психол. проф. освіти АПН України. – К., 1999. – 287 с.
4. Гуревич Р.С. Теоретичні і методичні основи організації навчання у професійно-технічних навчальних закладах. – К.: Вища школа, 1998. – 229 с.
5. Дещинський Ю.Л. Методичні основи підготовки спеціалістів зв'язку з технічного обслуговування комп'ютерної техніки: дис... канд. пед. наук (13.00.04) / Институт педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К., 1998. – 179 с.
6. Дзюба Л.А. Концепция научно-методической программы самостоятельного обучения иностранным языкам с использованием средств мультимедиа ПК / Збірник наукових праць Східноукраїнського національного університету (матеріали VI міжнародної науково-практичної конференції “Університет і регіон” 28-30 листопада 2000 р.). / За заг. ред. проф. В.А. Слашова. – Луганськ: Вид-во Східноукр. нац. ун-ту, 2000 р. – 192 с.
7. Дзюба Л.А. Проблеми навчання іноземної мови у ВНЗ / Теоретичні і прикладні проблеми психології та педагогіки. – № 2(2), 2001. Зб. наук. праць.– Луганськ: Вид-во Східноукр. нац. ун-ту, 2002. – 264 с.
8. Зайчук В.О. Зміст і форми підготовки кадрів у профтехучилищах сільськогосподарського профілю в Україні: дис...канд. пед. наук (13.00.01) / Український інститут підвищення кваліфікації керівних кадрів освіти. – К., 1994. – 249 с.
9. Закон України “Про вищу освіту”. www.gdo.kiev.ua/files/2002/08/327.htm від 17.01.02.
10. Клиланд Дж., Кинг В. Системный анализ и целевое управление / Пер. с англ. – М.: Сов. радио, 1974. – 280 с.
11. Литвина Л.И. Педагогические основы применения учебных игр в техникуме (на материале обучения электротехническим дисциплинам): дис.канд. пед. наук (13.00.01) / УГАУ. – К., 1993. – 185 с.
12. Мамардашвили М.К. Как я понимаю философию. – М.: Прогресс, 1990. – 365 с.
13. Рябець В.І. Педагогічні умови удосконалення практичної підготовки спеціалістів механіків сільськогосподарського виробництва в агротехнічному коледжі: дис... канд. пед. наук (13.00.04) / Національний агротехнічний ун-т. – К., 1998. – 184 с.
14. Садовский В.Н. Основания общей теории систем. Логико-методологический анализ. – М.: Наука, 1979. – 276 с.
15. Смирнов С.Д. Педагогика и психология высшего образования: от деятельности к личности. – М.: Аспект-пресс, 1995. – 154 с.
16. Шкляр А.Х. Непрерывное профессиональное образование в интегративных структурах профессиональной школы: Теория и практика. – Минск: Университетское, 1995. – 192 с.
17. Юдин В.В. Педагогическая технология: учебное пособие. – Часть 1. – Ярославль: ЯРГПУ, 1997. – 48 с.

Резюме. В статье обосновываются теоретико-методологические основы профессиональной подготовки студентов в ВУЗе. Раскрываются методологические основы подготовки практических психологов в ВУЗах разных уровней акредитации, которые влияют на психологическое состояние субъектов образовательной деятельности, развитие личности в процессе обучения и профессиональное становление человека как субъекта профессиональной деятельности.

Ключевые слова: профессиональная подготовка специалистов, психологическое состояние субъектов образовательной деятельности, профессиональное становление человека как субъекта профессиональной деятельности.

Summary. In this article the theoretical and methodological principles of the professional education in the high school were determined. The methodological principles of the professional education of future psychologists in the high educational establishments of different levels of accreditation which influence psychological state of subjects of the educational activity, the development of a person in the process of education and the professional development of people as the subject of professional activity were analyzed.

Keywords: professional teaching of future specialists, psychological conditions of subjects of educational activity, professional development of the person as a subject of professional activity.

З М І С Т

<i>Від редакції</i>	3
Ямницький В.М., Литвиненко С.А. Життєві перспективи особистості в контексті психології життєтворчості.....	4
Петренко О.Б. Гендерні відмінності формування життєвих перспектив у старшокласників.....	6
Корнієнко О.В. Індивідуально-психологічні особливості психосоматичного здоров'я студентів-юнаків.....	10
Безкоровайна О.В. Особистісне самоствердження у контексті професійного вдосконалення і життєвих перспектив у ранньому юнацькому віці.....	15
Артемова О.І. Професійне становлення і розвиток креативної особистості майбутнього педагога.....	19
Безлюдна В.І., Осьмак Л.П. Динамічні аспекти життєвої перспективи особистості у період переходу від підліткового до раннього юнацького віку.....	22
Блинова О.Є. Гендерні аспекти психологічного здоров'я.....	25
Бордюк В.М., Бабак К. Ціннісно-смилова природа самовизначення старшокласника.....	28
Вакарєв Є.С. Психологические особенности гендерной интерпретации парфюмерных запахов.....	31
Воробйов А.М. Концептуальні основи формування соціально активної особистості майбутніх вчителів у розвиваючому виховному просторі педагогічного університету.....	36
Галецька І.І., Пендюр А.В. Психологічні чинники професійної ідентифікації студентської молоді.....	39
Главінська О.Д. Життєві цінності особистості.....	43
Демчук О.О. Соціально-психологічна компетентність особистості та її психологічні прояви.....	46
Дружиніна І.А. Феномен ідентичності та ідентифікації в руслі сучасних психологічних досліджень.....	48
Димченко Н.С. Розвиток особистості менеджера як психологічна проблема.....	52
Долгих А.А. Неусвідомлена релігійність особистості як психологічний феномен.....	55
Завгородня О.В. Питання ціннісного становлення художньо обдарованої особистості.....	58
Завгородня О.В., Курганська Л.О. До проблеми збереження психологічного здоров'я дитини.....	64
Ісасва Є.С. Вплив хвороби на становлення життєвих перспектив особистості.....	70
Івашкевич Е.З. Методологічні засади підготовки практичних психологів у вищих навчальних закладах різних рівнів акредитації.....	73
Камінська О.В. Психологічний аналіз феномену самоставлення в юнацькому середовищі.....	78
Кардаш Г.М. Моральне вдосконалення студентської молоді у контексті життєвих перспектив.....	83
Кашпур Ю.М. Наукова інтерпретація узагальнених гендерних та сексуальних стереотипів: їх вплив на розвиток фізичного образу „Я” підлітка.....	86
Кобильнік Л.М. Динаміка особливостей самоактуалізації особистості майбутніх психологів і педагогів.....	89
Ковалевич В.В. Психосоціальний розвиток особистості: формування життєвих перспектив у контексті естетичних цінностей.....	94
Корчакова Н.В. Самопрезентаційна складова монологічного виступу.....	97
Косарєва О.І. Вплив подружніх стосунків на особистісний розвиток дитини.....	100
Кириченко Н.А. Переживання буденності як елементарна форма життєтворчості особистості в юнацькому віці.....	103
Кравчук М.М. Формування особистісного цілепокладання, як елемента життєвої перспективи підлітків з девіантною поведінкою.....	109
Мазяр В.М. Особливості розвитку мислення школярів на уроках світової літератури.....	113
Марковець Г.В. Критерії транспективної діагностики особистісного зростання і соціальної спроможності сучасної людини у розумінні практичних психологів.....	116
Марковець Л.М. Динаміка моральних цінностей майбутніх психологів як показник їх особистісного зростання у процесі професійного становлення.....	120
Матейко-Калиний Н.М. Особливості емоційного реагування на життєві ситуації у дітей, які мешкають в зоні посиленого радіоекологічного контролю.....	127
Мешко Г.М., Мешко О.І. Формування компетентності здоров'я збереження майбутніх учителів у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін.....	130
Михальчук Н.О. Культурологічно орієнтоване навчання студентів іноземної мови.....	133
Назарець Л.М. Пізнавальний інтерес як складова самосвідомості підлітків.....	138
Ніколайчук Г.І. Загальні моделі породження вислову у структурі мовленнєвої діяльності.....	141
Ніколайчук І.О. Проблема авторських новотворів у парадигмі породження та сприймання вислову.....	146
Оселедько О.О. Цілепокладання як чинник професійно-особистісного зростання майбутніх практичних психологів на етапі вузівської підготовки.....	151
Островська О.І. Професійний діагноз як складова багатоаспектного психологічного діагнозу при параноїдній шизофренії.....	154
Осьмак Л.П. Психологічні особливості життєвої перспективи вагітних жінок.....	157
Павелків В.Р. Теоретичний аналіз головних підходів до дослідження агресії та агресивної поведінки.....	161
Панасюк М.М. Шляхи пониження рівня навчального стресу в студентів.....	166
Пісоцький О.П. Тренінг базових когнітивних стилів майбутніх психологів як чинник їх професійного	

самовдосконалення.....	169
Поліщук Н.В., Панченко М.С., Панченко І.М., Мосісвич О.С. Загроза духовного зубожіння молоді.....	173
Попчук О.В. Професійна культура менеджера: проблеми та перспективи формування.....	176
Потапчук Т.В. Підготовка студентів до роботи з хоромим колективом.....	179
Прокоф'єва О.О. Вплив неконструктивних настанов на готовність до особистісного зростання майбутніх педагогів.....	182
Розова Т.М. Професійна спрямованість як умова розвитку комунікативних здібностей у майбутніх психологів.....	188
Романюк В.Л. Біоетичні аспекти онтогенезу особистості.....	193
Рудюк О.В. „Реконструкція” суб'єктивного психологічного простору безробітних методом багатомірного шкалювання.....	196
Рудь Г.В. Особливості емоційного забарвлення ментальних карт життя старшокласників та студентів.....	199
Савуляк В.О. Формування образу майбутньої професійної діяльності як детермінанта особистісного розвитку.....	206
Сеньовська Н.Л. Саморегуляція як засіб професійного всамодосконалення вчителя.....	209
Сеньчук О.В. Прояви психологічних труднощів студентів у процесі вивчення іноземної мови та шляхи їх подолання.....	212
Скляр П.П. Формування управлінської культури інженера як ймовірна складова трансформації його професійної підготовки.....	215
Смалько М.Ф. Поняття „норма” у розумінні музичної обдарованості.....	219
Співак В.І., Гаврилов О.В. Особливості консультування старших школярів з питань самовизначення, вибору професії та життєвих планів.....	222
Сторож О.В. Теоретичний аналіз життєвого шляху особистості за регулятивно-детерміністською концепцією.....	225
Сулжук А.Ф. Професійний особистісно-орієнтований підхід у підготовці конкурентоспроможного фахівця.....	229
Турецька Х.І. Аналіз підходів до розуміння ідентичності у психологічній науці.....	232
Уличний І.Л. Особливості реалізації профорієнтаційного проекту у навчально-виховному процесі школи.....	236
Ульяновська Л.П. Використання активних методів навчання у підготовці майбутніх хормейстерів.....	241
Фалько Н.М., Вовчак Н.А. Використання соціально-психологічного тренінгу у роботі практичного психолога з акцентуйованими підлітками.....	244
Хупавцева Н.О. Формування комунікативних умінь педагога.....	247
Чорнописка О.П. Динаміка ставлення чоловіків та жінок до дошлюбних та позашлюбних сексуальних стосунків у США, СРСР, Росії, Україні, Німеччині у другій половині 20 ст.....	251
Юрченко В.М., Волощук О.О. Професійний стрес як негативний фактор вдосконалення педагогічної діяльності.....	254
Юрченко В.М., Грищук М.М. Вікові кризи у дітей та підлітків у контексті формування їх до невротичних станів та життєвих перспектив.....	257
Ягьяєва С.В. Професійна само ідентифікація майбутніх психологів як форма вияву особистісного зростання.....	261
Яцюрик А.О. Розвиток суб'єктності особистості в процесі читання художньої літератури.....	264
Відомості про авторів.....	270

Наукове видання

ОБНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 37

Заснований у 1996 р.

Редактор збірника Воробйов А.М.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.

Технічний редактор Кравчук В.Ю.

Комп'ютерна верстка Хильчук Т.К.

Здано до набору 02.04.2007 р. Підписано до друку 9.04.2007 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 29,14. Обл. вид. арк. 29,57. Замовлення № 25/1 Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 37. — Рівне: РДГУ, 2007. — 274 с.**

ISBN 966 — 7281 — 08 — 7.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем психосоціального розвитку особистості.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 159: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20